

Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności

1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.

Na podstawie konsultacji społecznych, to jest między innymi spotkań w poszczególnych gminach, przeprowadzonych wywiadach grupowych, warsztatach z przedstawicielami wybranych środowisk, badań ankietowych, a także badań oraz przeprowadzonej analizy własnej wyodrębniono poniższe grupy kluczowe z punktu widzenia realizacji LSR, w tym grupy defaworyzowane. Określenia grup dokonano na poziomie ogólnym, a w przypadku grup defaworyzowanych w kontekście dostępu do rynku pracy oraz w kontekście zagrożenia wykluczenia z życia społeczności lokalnej.

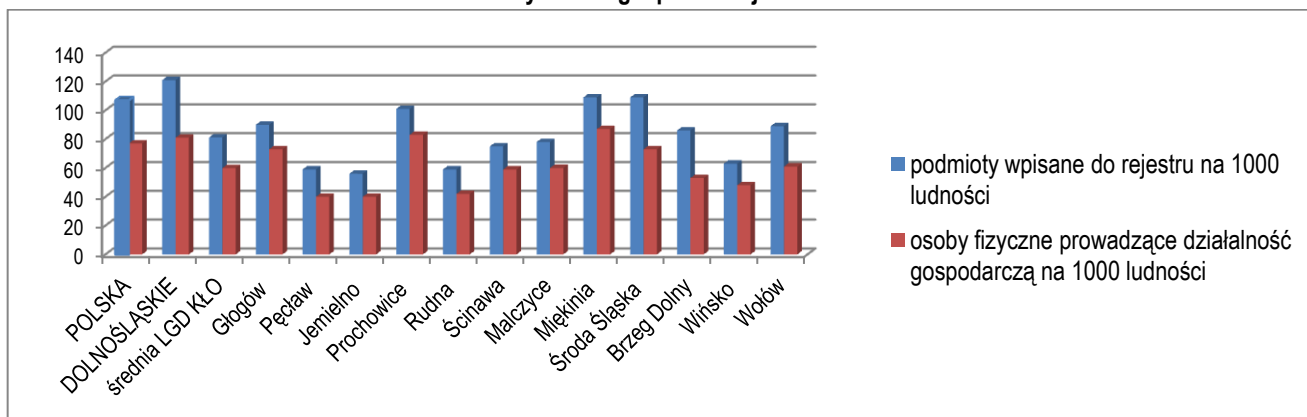
Grupy kluczowe	Problemy	Główne obszary interwencji
Mieszkańcy, w tym przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz grup formalnych i nieformalnych	Niska aktywność, brak dostępu do infrastruktury, brak odpowiedniej oferty	Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie Poznajemy przyrodę i dziedzictwo „Krainy Łęgów Odrzańskich”
Turyści	Słaba infrastruktura i oferta turystyczna, niewystarczająca promocja,	Turystyka na „Szlaku Odry”
Mikro i mali przedsiębiorcy oraz osoby zainteresowane podjęciem działalności gospodarczej, w tym szczególnie w szerokorozumianym sektorze turystycznym	Brak instrumentów wsparcia, niska aktywność ekonomiczna, stosunkowo niski udział w sektorze turystycznym w powiązaniu z potencjałem regionu	Turystyka na „Szlaku Odry” Marka „Krainy Łęgów Odrzańskich” Przedsiębiorczy mieszkańcy „Krainy Łęgów Odrzańskich”
Rękodzielnicy i osoby zajmujące się produktem/usługami lokalnymi	Niska rentowność wytwórstwa, silna konkurencja produktów azjatyckich, słaba rozpoznawalność produktów KŁO, słaba współpraca	Marka „Krainy Łęgów Odrzańskich”
w tym grupy defaworyzowane w dostępie do rynku pracy		
osoby długotrwale bezrobotne i biernie zawodowo, w tym właściciel/domownik gospodarstwa rolnego do max 2 ha i nie posiadający dochodów z pracy najemnej w oparciu o umowę o pracę lub nie prowadzący pozarolniczej działalności gospodarczej i jednocześnie nie zarejestrowana w PUP	Wyższy udział osób bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym niż średnia wojewódzka; ze względu na wciąż charakter rolniczy obszaru z dominującym udziałem małych i nierentownych gospodarstw rolnych zjawisko ukrytego bezrobocia i niskiego poziomu życia właścicieli/użytkowników/domowników w/w gospodarstw	Przedsiębiorczy mieszkańcy „Krainy Łęgów Odrzańskich”
osoby do 35 roku życia (bezrobotne lub biernie zawodowo)	osoby w wieku do 35 roku życia wciąż stanowią istotną grupę bezrobotnych (patrz część o rynku pracy); jednocześnie wsparcie PUP-ów nakierowane jest przede wszystkim na osoby bardzo młode, max. do 30 r.ż., tym samym osoby w przedziale 30-35 zostały „pozbawione” preferencji/dodatku wsparcia w ramach innych programów np. POWER), a jednocześnie często mają stosunkowo dużą motywację do zmiany swojej sytuacji i podejmowania wyzwań związanych z zakładaniem czy rozwijaniem działalności	Przedsiębiorczy mieszkańcy „Krainy Łęgów Odrzańskich”

	gospodarczej	
kobiety 40+ (bezrobotne lub biernie zawodowo)	Kobiety stanowią w dalszym ciągu większość wśród osób bezrobotnych, jednocześnie często ze względu na pełnione funkcje w rodzinie są pozbawione możliwości pracy. Po „odchowaniu” dzieci są nadal w wieku mobilnym, a jednocześnie wchodzi po raz pierwszy na rynek pracy, który także oferuje dla nich mniej ofert pracy.	Przedsiębiorczy mieszkańcy „Krainy Łęgów Odrzańskich”
mężczyźni 45+ (bezrobotni lub biernie zawodowo)	Jak wskazują statystyki bezrobocie wśród mężczyzn spada o wiele wolniej niż wśród kobiet, jednocześnie mężczyźni wieku 45+ (granica tzw. wieku niemobilnego) stanowią niemal 45 % ogółu bezrobotnych mężczyzn.	Przedsiębiorczy mieszkańcy „Krainy Łęgów Odrzańskich”
w tym grupy defaworyzowane w życiu społecznym		
seniorzy	Brak oferty, niewielka ilość klubów seniorów, niższe kwalifikacje zawodowe/społeczne, niższa mobilność	Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie” Poznajemy przyrodę i dziedzictwo „Krainy Łęgów Odrzańskich”
młodzież (12-18 lat)	brak oferty, nisko stopień zaangażowania młodzieży w życie społeczności lokalnych	Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie” Poznajemy przyrodę i dziedzictwo „Krainy Łęgów Odrzańskich”
rodziny z dziećmi, w tym rodzice wychowujący samotnie dzieci	Brak ofert umożliwiających wspólne spędzanie czasu; obowiązki rodzinne doprowadzają do „zamknięcia w domu”, niskiego uczestnictwa w życiu społecznym,	Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie” Poznajemy przyrodę i dziedzictwo „Krainy Łęgów Odrzańskich”
Osoby niepełnosprawne oraz ich opiekunowie	Utrudniony dostęp do infrastruktury i oferty edukacyjno-kulturalno-rekreacyjnej, ograniczenia związane z niepełnosprawnością, brak forum integracji i wsparcia opiekunów, niski stopień wiedzy o potrzebach/problemach/potencjale osób niepełnosprawnych	Aktywne, wykształcone i zintegrowane społeczeństwo obywatelskie”

2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości

Ogółem na terenie LGD KŁO działa 10847 podmiotów gospodarczych – w ciągu 5 lat liczba ta zwiększyła się o 10%, co jest porównywalne z ogólnym wskaźnikiem dla Dolnego Śląska. Jednak uwzględniając wskaźnik dla gmin wiejskich na Dolnym Śląsku, wynoszący 22%, i biorąc pod uwagę, że większość gmin LGD to gminy wiejskie, widać, że obszar LGD notuje wolniejszy rozwój gospodarczy. Porównując wskaźniki liczby podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 mieszkańców, a w tym liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, które stanowią największą grupę bo aż 72% podmiotów REGON, zauważamy, że średnia dla LGD, jak i dla większości gmin, jest również niższa niż wskaźniki wojewódzkie i krajowe, co oznacza konieczność wzmocnienia tego obszaru w najbliższych latach, szczególnie w gminach wiejskich jak Wińsko, Jemielno, Rudna, Pęcław.

Wskaźniki dot. aktywności gospodarczej na 1000 mieszkańców

Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL za rok 2014.

LGD KŁO można śmiało nazwać krainą małych, często rodzinnych firm – aż 96% firm zatrudnia do 9 pracowników. Podmioty zatrudniające pow. 50 osób stanowią jedynie 1% i najwięcej jest w 3 gminach: Brzeg Dolny, Środa Śląska, i Wołów. W dwóch ostatnich funkcjonuje również większość, bo aż 40% (141 z 345) firm zatrudniających od 10 do 49 pracowników. Największe zakłady pracy w Dolinie Odry zlokalizowane są na terenie tych właśnie gmin – są to zarówno firmy prywatne jak PCC Rokita w Brzegu Dolnym czy BASF w Środzie Śląskiej, jak i jednostki publiczne np. Zakład Karny w Wołowie lub Wojewódzki Szpital dla Psychicznie i Nerwowo Chorych w Lubiążu.

Większość podmiotów działa w sektorze usługowym – 73% i liczba ta systematycznie, choć powoli, rośnie kosztem sektora rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (4%) oraz przemysłu i budownictwa (24%). W podziale na branże PKD 2007 najwięcej firm (25%) działa w sekcji G: *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* oraz sekcji F: *Budownictwo* (15%). Kolejne najczęściej reprezentowane branże to: C - *produkcja metali*, H - *Transport i gospodarka magazynowa*, M: *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* oraz SiT: *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby*.

Jednocześnie w ostatnich pięciu latach największy wzrost notują sekcje: B: *Górnictwo i wydobywanie*, E: *Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją*, J: *Informacja i komunikacja*, N: *Wynajem i dzierżawa* oraz Q: *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna*, a także P: *Edukacja*, R: *Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją*, wspomniane wcześniej sekcje S i T oraz sekcja I: *Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi*. Natomiast spadki notują sekcje A: *rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* oraz H: *Transport i gospodarka magazynowa*. **Warto w tym miejscu zauważyć, że wzrost liczby firm działających w sekcjach I, Q, P, R pokrywa się ze zgłaszanymi podczas spotkań informacyjnych oraz w ramach przeprowadzonej ankiety potrzebami mieszkańców, wśród których wyróżniono konieczność rozwijania usług w obszarach usług noclegowych, gastronomicznych, turystycznych, edukacyjnych oraz opiekuńczych – zarówno nad dziećmi, jak i osobami starszymi, a także z obszaru szeroko rozumianej rekreacji, kultury i oferty czasu wolnego. Wydaje się więc, że można uznać te branże za kluczowe dla, z jednej strony, podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu, a z drugiej dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i podnoszenia jakości życia.**

3. Opis rynku pracy

Niestety w odróżnieniu od trendu wojewódzkiego liczba osób bezrobotnych na obszarze LGD wzrosła: z 5441 w 2007r. do 6385 w 2014r, czyli o 17%, w tym aż ¼ stanowią bezrobotni z g. Wołów. Warto zauważyć, że choć w większości dominującą grupą stanowią kobiety (średnia dla LGD 54%), to ich liczba w ciągu 7 lat wzrosła zaledwie o 3%, podczas gdy mężczyzn o 39%. Jak widać z poniższego zestawienia wzrost bezrobocia wśród kobiet jest niższy niż u mężczyzn (tylko w g. Głogów jest inaczej), a w kilku gminach notuje nawet tendencję spadkową. Można zatem wysnuć wniosek, iż choć kobiety dalej znajdują się w gorszej sytuacji, to jednak wykazują większą mobilność oraz adaptację do wymagań i wyzwań rynku pracy. Z analizy danych powiatowych urzędów pracy dla powiatów objętych obszarem LSR wynika także, że wśród mężczyzn największą grupę - 44%!- stanowią osoby w wieku 45+ (granica tzw. wieku niemobilnego). W przypadku kobiet bezrobocie w tej grupie wiekowej to 27% ogółu. Dane te potwierdzają niższą mobilność i aktywność zawodową mężczyzn w tzw. średnim wieku, co sprawia, że należy ich uznać za kolejną grupę de faworyzowaną na regionalnym rynku pracy. Ponadto uwagę zwraca duże zróżnicowanie wzrostu bezwzględny – od 3% w g. Głogów do aż 62% w g. Prochowice!

Bezrobocie na obszarze LGD KŁO

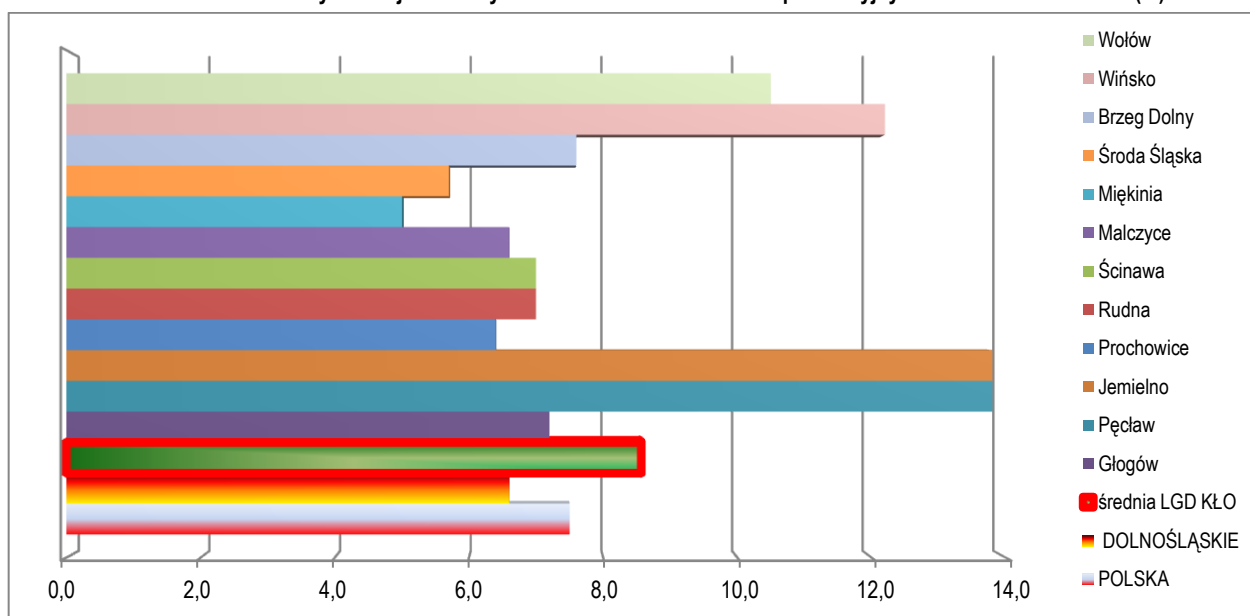
Głogów	Pęcław	Jemielno	Prochowice	Rudna	Ścinawa	Malczyce	Miękinia	Środa Śląska	Brzeg Dolny	Wińsko	Wołów	LGD: razem
--------	--------	----------	------------	-------	---------	----------	----------	--------------	-------------	--------	-------	-------------------

													lub średnia
liczba osób bezrobotnych w 2014	307	208	274	311	343	471	261	477	727	787	657	1562	6385
w tym % kobiet	65	61	53	54	60	59	50	49	48	52	54	54	54
wzrost w stosunku do 2007 w %	3	16	6	62	16	32	29	13	16	5	36	14	17
w tym zmiana: wśród mężczyzn	2	24	20	67	61	58	88	30	37	47	50	31	39
wśród kobiet	4	12	-3	58	-2	18	-2	-1	-1	-18	26	2	3

Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

Porównując wskaźnik liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób w wieku produkcyjnym, jedynie cztery gminy: Miękinia, Środa Śląska, Malczyce oraz Prochowice mają wyniki lepsze lub takie same jak Dolny Śląsk, pozostałe są poniżej średniej wojewódzkiej, przy czym w przypadku Wińska, Pęcławia i Jemielna wskaźnik ten jest aż dwa razy wyższy. Zauważalna jest stała tendencja: im bardziej zurbanizowane i uprzemysłowione gminy, tym lepsze wskaźniki - gminy z kolei położone najbardziej peryferyjnie i o typowo wiejskim charakterze charakteryzują się największą stopą bezrobocia.

Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze LGD KŁO (%)

Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

Analizując dane powiatowych urzędów pracy odnośnie struktury bezrobocia i osób w szczególnie trudnej sytuacji, można zauważyć wspólną tendencję: im niższe wykształcenie, krótszy staż pracy, tym gorsza sytuacja. Choć wiek, zarówno młody, jak i starszy stanowi często poważną barierę w zdobyciu pracy, to większość zarejestrowanych bezrobotnych - 56% to osoby w wieku 25-49 lat. Osoby długotrwale bezrobotne (tj. pozostające bez pracy ponad 12 miesięcy w ciągu 2 lat) stanowią większość. Jednocześnie w większości grup zaliczanych do osób o tzw. „szczególnej sytuacji na rynku pracy” stanowią kobiety.

Wybrane kategorie osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy LGD KŁO (wartości średnie)

ogółem	Do 25 roku życia	Długotrwale bezrobotne	Powyżej 50 roku życia	Bez kwalifikacji zawodowych	Samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	Niepełnosprawni
6385 osób, w tym: 54% kobiet						
% w ogóle, w tym:	18	58	26	31	12	7
% kobiet w danej grupie	60	56	36	60	88	51

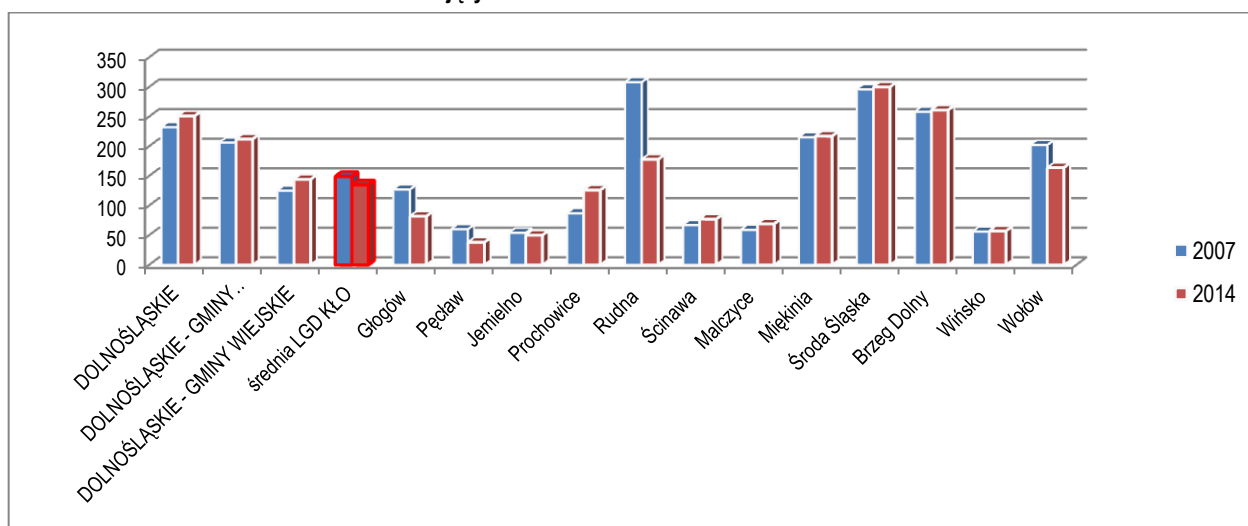
Opracowanie własne na podstawie danych powiatowych urzędów pracy

W tym miejscu warto przytoczyć wnioski ze spotkań w gminach, podczas których zwracano uwagę wprawdzie na konieczność wsparcia młodych osób w zakładaniu firm, podkreślano jednak, by nie koncentrować się jedynie na osobach bardzo młodych. Zwracano uwagę, że osoby w wieku 30-35 lat są często pozbawione preferencji, a nawet

dostępu w programach np. urzędów pracy (nastawionych z jednej strony na osoby do 29, a z drugiej pow. 50 roku życia) dot. wsparcia przedsiębiorczości. Jednocześnie osoby te pozostają najbardziej mobilną grupą i często najbardziej zmotywowaną do zmian czy podejmowania nowych wyzwań.

Jak już wcześniej zaznaczono, wielkość bezrobocia ma bezpośredni związek z mobilnością siły roboczej i jej poziomem wykształcenia. Gminy położone w pobliżu większych ośrodków powiatowych charakteryzują się niższym poziomem bezrobocia od gmin położonych peryferyjnie. I tak np. mieszkańcy Środy Śląskiej i okolic znajdują zatrudnienie w zakładach produkcyjnych na potrzeby budownictwa i przemysłu samochodowego zlokalizowanych w tym mieście, a od niedawna w zakładach BASF lub też dojeżdżają do Wrocławia. Część mieszkańców gmin zlokalizowanych w byłym województwie legnickim znajduje zatrudnienie w Legnicy, Lubinie i Głogowie w zakładach związanych z KGHM „Polska Miedź S.A”. Ważnym pracodawcą dla gminy Brzeg Dolny są zakłady „PCC Rokita”. Najtrudniejsza sytuacja jest w gminach leżących po prawej stronie Odry – Wińsko, Jemielno, które położone są peryferyjnie względem dużych ośrodków miejskich. W tych gminach oraz w g. Pęcław notujemy również najgorsze wskaźniki jeżeli chodzi o zatrudnienie. Należy jednak zauważyć, że poziom zatrudnienia w porównaniu do 2007 roku spadł w całym obszarze LGD i za wyjątkiem gmin Środa Śląska, Brzeg Dolny i Miękinia jest niższy od poziomu dolnośląskiego. Wprawdzie 7 gmin zanotowało progres, jednak często symboliczny.

Pracujący na 1000 ludności w LGD KŁO w 2014 roku

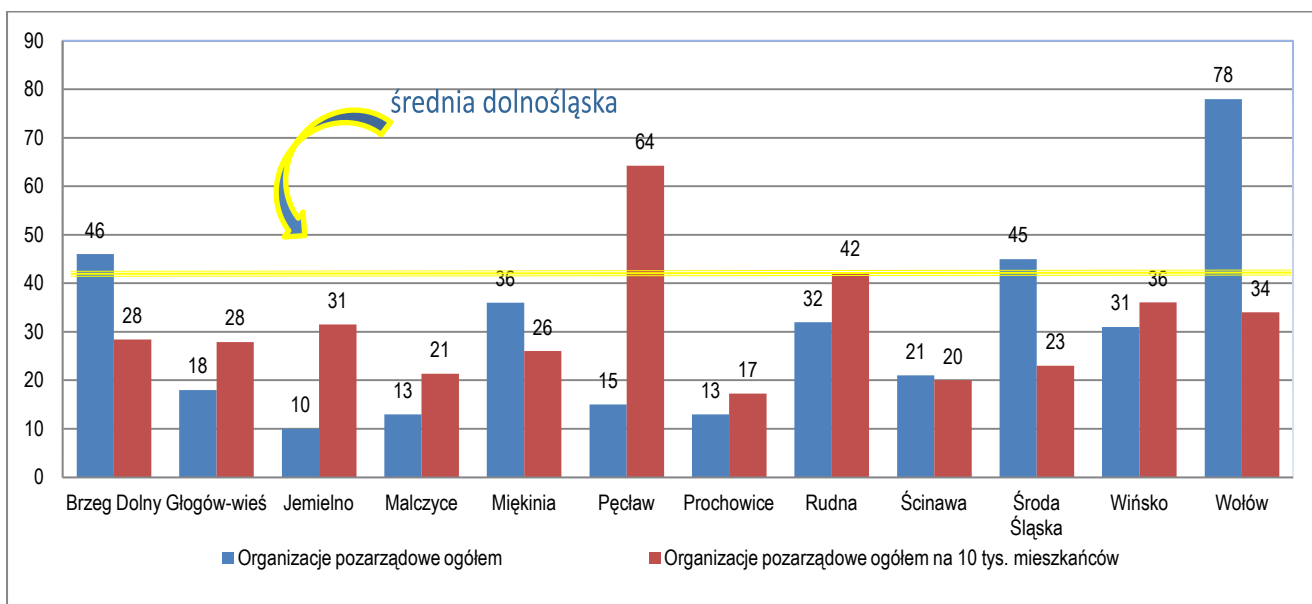

Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

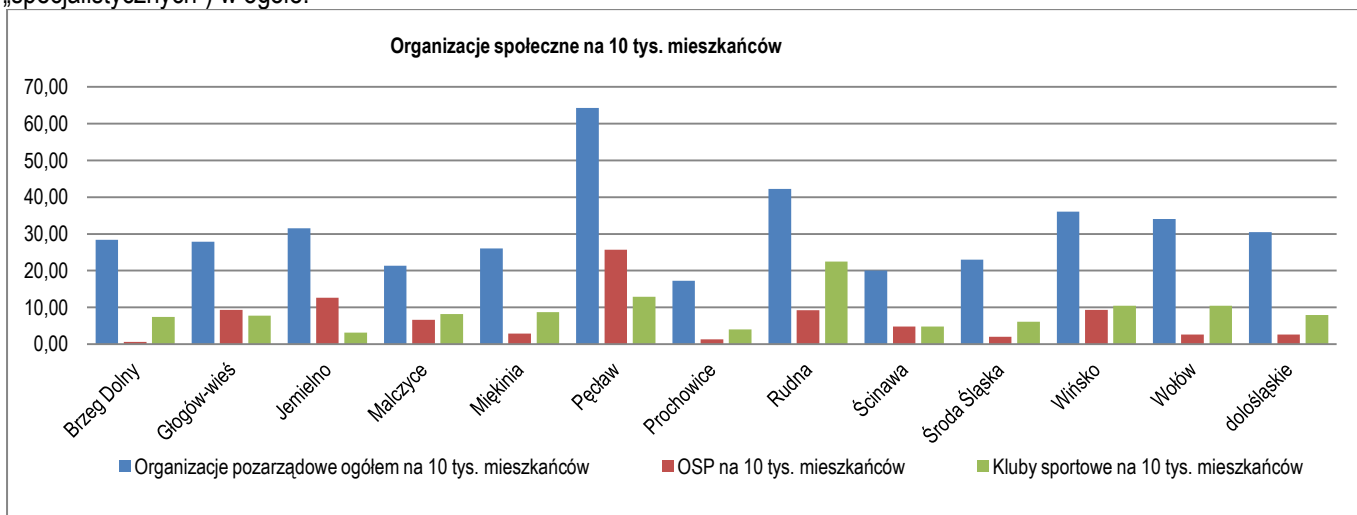
Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 roku na obszarze LGD KŁO zarejestrowanych było 35 fundacji oraz 360 stowarzyszeń i organizacji społecznych (np. OSP) – dla porównania rok 2007 to odpowiednio 8 fundacji i 239 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Rozwój tego sektora jest więc bardzo dynamiczny. Najwięcej organizacji funkcjonuje w stosunkowo bogatych gminach południowych: Wołowie (85), Brzegu Dolnym, Miękinii i Środzie Śląskiej, najmniej w Jemielnie (9), Malczycach, Prochowicach i Pęcławiu. Jednocześnie gminy Miękinia i Prochowice wyróżniają się największą dynamiką wzrostu, pow. 100% w okresie 2007-2014, najmniejszą natomiast gminy Malczyce, Rudna i Środa Śląska – odpowiednio 17, 20 i 33%. Pozostałe gminy mieszczą się w przedziale 47-78%, co powoduje, że średni wzrost liczby organizacji pozarządowych jest dla obszaru LGD wyższy o 10 punktów procentowych niż wskaźnik wojewódzki wynoszący 10%.

Ogólnie można stwierdzić, iż północne regiony charakteryzują się niższym wskaźnikiem ngo, choć relacja ilości organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców ukazuje całkiem inny obraz. W tej korelacji liderem jest gmina Pęcław z zaskakująco wysoką liczbą 64 organizacji na 10 tys. mieszkańców przy średniej dolnośląskiej 30,5. Poniżej porównanie ilości organizacji ogółem w liczbach bezwzględnych do wskaźnika ilości organizacji na 10 tys. mieszkańców.

Opracowanie własne na podstawie danych z WWW.mojapolis.pl, dane za 2012 rok.

Jak widać jedynie 5 gmin ma lepszy wskaźnik ilości ngo na mieszkańców niż średnia wojewódzka. Większość plasuje się poniżej, co można przełożyć ogólnie na niższą aktywność społeczną na obszarze LGD w porównaniu z całym regionem, pomimo intensywniejszego wzrostu tego sektora na obszarze LGD. Jednocześnie powyższe dane warto zestawzić z wskaźnikami dot. struktury organizacji pozarządowych, tj. udziału OSP oraz klubów sportowych (organizacji niejako „specjalistycznych”) w ogóle.

Opracowanie własne na podstawie danych z WWW.mojapolis.pl, dane za 2012 rok.

Jak widać w gminie Pęcław notujemy najwyższe wskaźniki dla OSP (25,7 przy 2,6 dla średniej wojewódzkiej!) i klubów sportowych (odpowiednio 12,85 do 7,9), co oznacza, że właśnie te organizacje stanowią trzon III sektora w tej gminie, co oczywiście nie może przekładać się bezpośrednio na wysoką ocenę aktywności społecznej – są to organizacje tradycyjne, o najczęściej ograniczonym działaniu i skierowane do określonej grupy odbiorców. Z obserwacji własnych oraz analizy danych dot. np. ilości składanych wniosków w programach grantowych prowadzonych przez LGD wynika, że gmina Pęcław należy do gmin najslabszych, jeśli chodzi o aktywność społeczną/organizacji pozarządowych. Warto przy tym zauważyć, że wysoki udział OSP zauważalny jest przede wszystkim w typowych gminach wiejskich – Głogów, Jemielno, Pęcław, Rudna oraz Wińsko. OSP to organizacje silnie zakorzenione w środowisku wiejskim i na pewno, mając na uwadze rozwój aktywności społecznej na wsi, należy właśnie je uwzględnić w szczególny sposób, planując działania mające na celu wzmocnienie sektora społecznego na obszarach wiejskich.

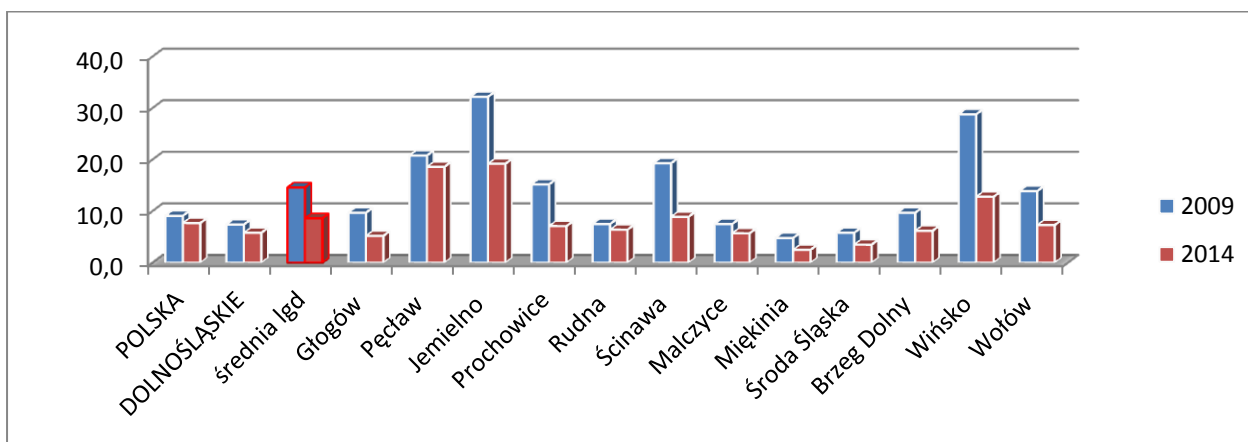
Większość organizacji to stowarzyszenia zajmujące się szeroko rozumianym rozwojem lokalnym swojej miejscowości, najczęściej wsi – niejako na kanwie szeroko rozumianego ruchu „odnowy wsi” powstało wiele wiejskich stowarzyszeń, które integrują mieszkańców i dążą do poprawy infrastruktury czy rozszerzenia oferty edukacyjno-rekreacyjnej w swoich społecznościach. Na pewno dużą część ngo-sów to organizacje i kluby sportowe, zajmujące się zarówno sportem kwalifikowanym, jak i amatorskim (aż 116 klubów sportowych w 2013 roku na 385 organizacji pozarządowych w ogóle wg danych portalu [mojapolis](http://mojapolis.pl)). Warto wspomnieć o organizacjach senioralnych, w tym uniwersytetach III wieku – gromadzą one

stosunkowo dużą ilość członków, jednak mają dość zamknięty charakter – ich działania skierowane są przede wszystkim do samych członków (oferta rekreacyjna, integracyjna, pomoc charytatywna). Na terenie LGD mamy jedynie dwa działające UTW. Coraz więcej organizacji zajmuje się szeroko rozumianym dziedzictwem kulturowym, zarówno tym materialnym, jak i niematerialnym. Wzrasta też siła organizacji zajmujących się osobami niepełnosprawnymi – zazwyczaj też są to organizacje najsilniejsze pod względem infrastrukturalnym i funkcjonalnym – niezależne finansowo, budujące niepubliczne jednostki opiekuńcze czy oświatowe. W odróżnieniu od pozostałych ngo'sów potrafią zatrudniać etatowych pracowników i tworzyć trwale struktury, co w przypadku większości organizacji jest poziomem wręcz nieosiągalnym. Wyrażna większość opiera swą działalność o pracę społeczną członków i wolontariuszy, co zresztą jest przecież podstawą działalności sektora społecznego i co nie powinno stanowić argumentu przemawiającego za słabością lokalnych organizacji. Choć brak pełnego badania III sektora na obszarze LGD KŁO, można przyjąć, że podstawę funkcjonowania organizacji stanowią składki członkowskie, darowizny oraz dotacje ze źródeł publicznych, w dużym stopniu z budżetów gminnych czy powiatowych. Coraz więcej organizacji sięga po środki pomocowe z różnorodnych programów dotacyjnych, zarówno ze źródeł publicznych, jak i prywatnych. Dostępność środków finansowych czy skuteczna umiejętność ich pozyskania stanowi jednak nadal poważną barierę dla wielu z nich, co przekłada się na ograniczone działania. Istotnym problemem jest pozyskanie środków na wkład własny lub też prefinansowanie działań w przypadku refundacji. Na pewno bolączką małych organizacji jest „administracja”, w tym szczególnie obowiązki księgowość. Organizacje wciąż w małym stopniu korzystają z nowoczesnych narzędzi informatycznych i możliwości Internetu (nawet w pozyskiwaniu informacji o dostępnych źródłach dofinansowania czy szkoleniach). Często też ilość rzeczywiście aktywnych członków/działaczy sięga kilku osób, niski jest też stopień korzystania z wolontariatu. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na istnienie obok siebie dwóch rodzajów organizacji – tych, które wraz ze swoim rozwojem, będą podejmować coraz szersze, zróżnicowane i bardziej ambitne działania, pozyskując na nie coraz większe środki pomocowe i te, które, niezależnie od swego stażu, będą chciały skupiać się jedynie na małych, lokalnych działaniach w obrębie swoich społeczności. I jedne i drugie mają rację bytu – te pierwsze będą motorem rozwoju całego sektora ngo, te drugie mają niebagatelne znaczenie w integracji mieszkańców i stymulowaniu aktywności społecznej jako takiej. W tym kontekście niezwykle istotne jest zwiększanie i wzmacnianie infrastruktury wsparcia dla III sektora, zarówno poprzez zwiększanie środków pomocowych przy jednoczesnym dostosowaniu programów dotacyjnych do różnych potrzeb i aspiracji organizacji, jak i zapewnienie systemu wsparcia doradczego, informacyjnego, szkoleniowego, infrastrukturalnego, w tym finansowego poprzez pożyczki czy dofinansowywanie „wkładów własnych”. Równie ważne wydają się działania integracyjne i promocyjne środowisko, w tym wsparcie szkoleniowe, doradcze, tutorskie liderów społeczności lokalnych oraz tworzenie i wspieranie sieci kontaktów, wymiany doświadczeń, kreowania partnerskich inicjatyw. **Poza tym z wniosków i opinii płynących ze spotkań z mieszkańcami zarysowuje się istotna rola dla organizacji społecznych (również grup nieformalnych) w zakresie ożywiania czy budowania aktywności społecznej w oparciu o infrastrukturę świetlic wiejskich. Był to jeden z wielokrotnie sygnalizowanych problemów, że choć często powstały nowe świetlice lub zostały w dużym stopniu zmodernizowane, to nie w pełni odpowiadają na potrzeby mieszkańców, ograniczając swoją ofertę do imprez okolicznościowych lub jedynie do najmłodszych dzieci. Niewątpliwie więc aktywizowanie świetlic wiejskich i rozszerzenie lub nadawanie im nowych funkcji w oparciu o potencjał społeczny będzie jednym z ważniejszych zadań niniejszej strategii.**

5. Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną).

Zgodnie z danymi statystycznymi systematycznie zmniejsza się liczba osób korzystających z pomocy społecznej – zarówno uwzględniając liczbę osób, jak i gospodarstw domowych – na przestrzeni 5 lat liczba świadczeniobiorców w odniesieniu do całego obszaru LGD spadła o 44%, liczba gospodarstw domowych korzystających ze świadczeń o 29%, przy czym spadek jest większy w przypadku gospodarstw osiągających dochody powyżej ustawowego kryterium dochodowego, co oznacza że im większe ubóstwo, tym trudniejsza sytuacja. Tym niemniej średnia dla LGD dot. zasięgu korzystania z pomocy społecznej przedstawia się gorzej w porównaniu do średniej krajowej czy wojewódzkiej.

Zasięg korzystania z pomocy społecznej

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak można zauważyć, wszystkie gminy zanotowały spadek, jednak jedynie gminy Głogów, Miękinia, Środa Śląska plasują się poniżej średniej wojewódzkiej, co znowu potwierdza stałą, że im bliżej dużego ośrodka miejskiego/bardziej uprzemysłowiona gmina, tym lepsza sytuacja społeczna, a gminami z najgorszymi wskaźnikami pozostają typowe gminy wiejskie i położone bardziej peryferyjnie, tj. Wińsko, Pęcław i Jemielno.

Analizując dane „Ocen zasobów pomocy społecznej” opracowywanych przez poszczególne ops-y można zauważyć, że nadal głównym powodem korzystania z pomocy społecznej pozostaje ubóstwo i bezrobocie, odpowiednio 29 i 27% – często ze sobą powiązane. Należy jednocześnie zauważyć, że znaczenie tych dwóch wskaźników w ostatnich latach maleje, natomiast rośnie znaczenie niepełnosprawności oraz długotrwałej choroby (w 2014 roku po 16%). Również zauważalny jest wzrost zasiłków pielęgnacyjnych dla osób niepełnosprawnych pow. 16 roku życia z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności. Niepokojące zjawisko to stosunkowo wysoka i pozostająca niemal na stałym poziomie liczba rodzin długotrwale korzystających z pomocy społecznej – osoby te stanowią niemal 34% ogółu. Zauważalny jest także wzrost liczby osób korzystających z zasiłków stałych – w odniesieniu dla całego LGD w zaledwie dwa lata od 2012 do 2014 liczba ta wzrosła o 10%. W tej grupie niemal ¼ stanowią osoby samotnie gospodarujące.

Kolejny wniosek, który wylania się z analizy ocen, to właściwie brak dziennych domów opieki na terenie LGD. W Wołowie i Brzegu Dolnym znajdują się środowiskowe domy samopomocy, jednak są one skierowane do osób niepełnosprawnych intelektualnie. Równie skromnie przedstawia się liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów, którzy stają się coraz ważniejszą grupą społeczną. Zaledwie 5 ops-ów zadeklarowało istnienie takich instytucji na terenie swoich gmin, w większości są to kluby działające często okazjonalnie w oparciu o świetlice wiejskie, a nie „wyspecjalizowane” podmioty. Jedynie w gminach Miękinia i Wołów funkcjonują Uniwersytety III Wieku – w tej pierwszej jako stowarzyszenie lokalne, w drugiej jako filia Dolnośląskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku z Wrocławia przy Dolnośląskiej Wyższej Szkole. Widać więc, że sfera ta wymaga dalszych inwestycji i rozwoju, tym bardziej w kontekście trendów demograficznych.

Korzystniej przedstawia się sytuacja, jeśli chodzi o opiekę czy ofertę czasu wolnego dla dzieci i młodzieży. Wiele klubów/miejsc spotkań funkcjonuje w oparciu o świetlice wiejskie czy świetlice profilaktyczne, każda szkoła prowadzi także świetlicę szkolną. Jednocześnie opieka żłobkowa istnieje tylko w 4 gminach (Wołów, Brzeg Dolny, Środa Śląska i Miękinia) i to głównie w ośrodkach miejskich. Zgodnie z danymi statystycznymi opieką przedszkolną objętych jest średnio dla LGD 64,3% dzieci w wieku 3-6 lat przy średniej dolnośląskiej 71,6%, podkreślić jednak należy różnice pomiędzy gminami sięgające nawet 30 punktów procentowych. I choć ogólnie wskaźnik ten przedstawia się stosunkowo korzystnie, to usługi z zakresu opieki nad dziećmi były wskazywane w badaniach ankietowych jako jedne z priorytetowych potrzeb. Ze spotkań z mieszkańcami, jak i przedstawicielami pomocy społecznej wylania się również wniosek dotyczący braku interesującej nieodpłatnej lub taniej oferty dla dzieci/młodzieży w wieku 12-18 lat. Jeśli stosunkowo częste są organizowane zajęcia dla grup najmłodszych, to tzw. „młodzieżowce” mogą mieć problem ze znalezieniem satysfakcjonującej ich oferty, co pośrednio wpływa na ich marginalizację i odcięcie od życia publicznego/społecznego. Problem ten dotyczy zarówno miejscowości wiejskich, jak i miejskich, w których funkcjonują przecież ośrodki kultury. To przede wszystkim do nich należy prowadzenie działalności kulturalnej. Ośrodki prowadzą działalność kulturotwórczą, organizują imprezy, rozwijają zainteresowania młodzieży, umożliwiają funkcjonowanie różnego typu kół zainteresowań, w tym folklorystycznych. Na terenie obszarze ośrodki kultury funkcjonują w każdej gminie, niekiedy koordynują także działalność świetlic wiejskich, w których dodatkowo prowadzone są systematyczne działania animacyjne. **Niestety nie dotyczy to wszystkich gmin, a baza świetlic pozostaje wciąż niedostatecznie wykorzystana, co często akcentowano na spotkaniach z mieszkańcami, wymieniając wśród potrzeb konieczność zatrudnienia stałych animatorów, tj. osób odpowiedzialnych merytorycznie za kreowanie i przygotowanie oferty spędzania wolnego czasu dla różnych grup mieszkańców. W**

świetlicach wyraźnie brakuje wyposażenia w narzędzia pracy animatora świetlicowego, np. nowoczesnych gier planszowych, sprzętu do ćwiczeń lub do wieloosobowych warsztatów kulinarnych.

Ofertę kulturalną uzupełnia 40 placówek bibliotecznych (biblioteki łącznie z punktami bibliotecznymi) oraz 2 kina funkcjonujące w ramach ośrodków kultury w Środzie Śląskiej i Brzeg Dolnym, a także Muzeum Regionalne w Środzie Śląskiej. Przy bibliotekach lub domach kultury prowadzone są często minigalerie, prezentujące twórczość lokalnych artystów i rzemieślników, coraz częstsze są też wystawy/prywatne mini-muzea tworzone przez organizacje pozarządowe, grupy nieformalne i mieszkańców, i co ważne ogólnie udostępnianie. Inicjatywy kulturalne podejmują także lokalne parafie, np. festiwal Cantus Organi w Wołowie czy też koncerty lub wystawy organizowane w Garnierówce – parafia w Głębowicach.

Poważnymi barierami w rozwoju działalności ośrodków jest ograniczona ilość środków finansowych i niedoinwestowana baza wymagająca remontów i doposażenia. Wzrost zainteresowania nie tylko młodzieży, ale także seniorów dostępem do Internetu wymaga z jednej strony lepszego doposażenia w sprzęt komputerowy, a z drugiej prowadzenia odpowiednich zajęć aktywizacyjnych. Jest to o tyle ważne, iż w wielu mniejszych miejscowościach, szczególnie na wsiach mamy do czynienia zarówno z gorszym dostępem do Internetu, jak i o wiele niższymi kwalifikacjami cyfrowymi mieszkańców.

Infrastruktura edukacyjno-sportowa

Na terenie LGD działa ogółem 42 szkoły podstawowe i 30 gimnazjów. Podobnie jak w całym kraju zmniejsza się liczba wiejskich szkół podstawowych, w stosunku do 2007 roku jest ich o 4 mniej. Jednocześnie coraz częstsze są przykłady przejmowania szkół przez organizacje pozarządowe, czego przykładem są szkoły w Godzięcinie (g. Brzeg Dolny) i Głębowicach (g. Wińsko). Szkoły średnie funkcjonują na terenie Środy Śląskiej i Wołowa, które są siedzibami powiatów oraz Brzegu Dolnego i Rudnej. Uczniowie pozostałych gmin korzystają z oferty ponadgimnazjalnej zlokalizowanej w ośrodkach powiatowych w Legnicy, Lubinie, Głogowie, Górze, a także we Wrocławiu.

Poziom oświaty tj. wyniki edukacyjne uczniów, infrastruktura, wyposażenie oceniane są w zależności od gminy jako bardzo dobre, dobre i zadowalające. Analizując dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu dot. średnich wyników egzaminów gimnazjalnych oraz sprawdzianów w szkołach podstawowych widać, że większość gmin oscyluje blisko średniej wojewódzkiej i nie występują zasadniczo duże różnice w wynikach za wyjątkiem pojedynczych szkół.

Większość nauczycieli posiada wykształcenie wyższe z przygotowaniem pedagogicznym. Szkoły rozwijają zainteresowania i umiejętności uczniów na różnego typu zajęciach pozalekcyjnych i aktywnie uczestniczą w życiu swoich społeczności, organizując różnego typu imprezy, wystawy, przedsięwzięcia kiermasze, wyjazdy i odkrywanie tradycji miejscowości. Niektóre placówki umiejętnie korzystają z możliwości pozyskiwania środków finansowych z różnych źródeł na przedsięwzięcia realizowane w otoczeniu szkoły dotyczące ochrony środowiska, przyrody, edukacji regionalnej.

W ostatnich latach w sposób dość dynamiczny rozwinęła się infrastruktura sportowa. W wielu miejscowościach powstały tzw. Orliki lub zostały zmodernizowane wiejskie boiska sportowe. Coraz częściej w przestrzeni publicznej pojawiają się zewnętrzne siłownie, na które jest społeczne zainteresowanie i z których niejednokrotnie korzystają seniorzy. Na terenie LGD funkcjonują 3 baseny otwarte oraz trzy kryte (w Brzegu Dolnym, Środzie Śląskiej i Rudnej). Niemal w każdej miejscowości gminnej znajduje się rozbudowywany kompleks sportowy. Organizacje sportowe, w tym przed wszystkim kluby piłkarskie stanowią silny trzon sektora społecznego.

6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR (inne niż spójność przestrzenna).

Kraina Łęgów Odrzańskich to spójny obszar w jednym obrysie, który spaja 120 km odcinek Odry, płynącej przez wszystkie gminy LGD. Tym samym **wszystkie gminy mają status gmin nadodrzańskich**. Określa się, że Odra na tym odcinku zachowała **najbardziej pierwotne środowisko przyrodnicze i urozmaicone ukształtowanie krajobrazu doliny rzecznej** - dużo starorzeczy, lasów łęgowych, łąk i pastwisk położonych w międzyrzeczu, a na obrzeżach doliny faliste wyniesienia. Obszar ten proponowany jest do ochrony w formie parku krajobrazowego, chociaż niektóre siedliska i gatunki fauny i flory przemawiają za utworzeniem nawet Parku Narodowego.

Ze względu na występujące tu **rozległe obszary lasów łęgowych to jeden z najcenniejszych obszarów w Polsce i w Europie**. Ten odcinek Odry ma **największą ilość starorzeczy**, z którymi związane są bardzo rzadkie gatunki, takie jak kotewka orzech wodny, salwinia pływająca. Jest to wreszcie **raj dla wielu cennych gatunków ptaków**. Aby chronić rzadkie siedliska roślin i leśne w tym lasy łęgowe utworzono tu park krajobrazowy, 7 rezerwatów, 4 użytki przyrodnicze, 2 obszary chronionego krajobrazu. W sieci **NATURA 2000** znalazło się 10 obszarów, wśród których cały obszar LGD łączy **Łęgi Odrzańskie – ostoja siedliskowa i ptasia** – jako wyróżnik, a jednocześnie element łączący wszystkie gminy dała podstawę identyfikacji całej grupy oraz oś wspólnej polityki np. w zakresie turystyki czy promocji regionu. Walory przyrodnicze prezentuje kilkanaście utworzonych na tym obszarze ścieżek przyrodniczych. Jednak najpełniej różnorodność środowiska przyrodniczego pokazuje turystyczny (rowerowy i kajakowy) **Szlak Odry** biegnący po prawym i po lewym brzegu rzeki, łączący wszystkie gminy tego obszaru. Promocja i rozwój tego szlaku (zarówno w kontekście walorów przyrodniczych jak i kulturowych, historycznych, turystycznych czy żeglarskich), a także koncentracja działań wokół niego należą do głównych celów LGD.

Specyfika i spójność kulturowo – historyczna

Rzeka Odra i przylegające do niej tereny od najdawniejszych czasów przyciągała ludność. Wykorzystywano ją jako szlak wodny do komunikacji i handlu. Okolice Odry były miejscem o dużym zagęszczeniu osad, a potem grodów nadodrzańskich i nadodrzańskich ośrodków rzemieślniczo-handlowych. Od IX wieku od Chobieni na północ w kierunku Nowej Soli zasiedliło te ziemie plemię **Dziadoszan**, a na południe Trzebowianie i Ślężanie, po których pozostałością są grodziska posiadające własną formę krajobrazową. Od średniowiecza przez wiele wieków osadnictwo na tym terenie przeżywało swój rozkwit. Nad Odrą wznoszono **zamki i siedziby feudalne** sięgające początkami XII – XIII wieku m.in. w Wołowie, Prochowicach, Chobieni, a swój odcisk odcisnęli Piastowie. Wiele wsi założonych w tamtym okresie przetrwało do dziś wraz ze starymi urbanistycznymi układami ulic i zagród. W okresie nowożytnym wiejskie okolice ozdabiała **okazałe pałace szlacheckie i ogrody, które są świadectwem dawnej epoki**. Wiele miast z opisywanego terenu posiada podobną zabudowę **charakterystyczną dla śląskich miast** (obszerny rynek otoczony kamieniczkami, ratusz): Środa Śląska, Wińsko, Wołów, Prochowice, Rudna. Pasma nadodrzańskie posiada również niezwykle cenne obiekty leżące na Dolnośląskim Szlaku **Cystersów**. Jest to przede wszystkim **zespół pałacowo-klasztorny w Lubiążu**, jeden z największych i najobszerniejszych na Śląsku i w tej części Europy. Monumentalna sylwetka klasztoru jest rozpoznawalnym symbolem tego obszaru – jest on widoczny z wielu punktów widokowych zlokalizowanych w środkowej części odrzańskiej doliny. Opactwo ufundowane w 1175 r. przez Bolesława Wysokiego wywołało ogromny wpływ na życie gospodarcze i kościelne na tym terenie. Klasztor promieniował nie tylko sztuką, ale również kulturą wiejskich upraw i przetwarzania płodów od zbóż po **winorośl**. Jeden z najbardziej rozpoznawalnych produktów lokalnych, tj. wina z Winnicy Jaworek nawiązuje do tych wspólnych cysterskich tradycji, podobnie zresztą jak coraz silniejsza uprawa i przetwórstwo jabłek – owoców, które do Polski dotarły właśnie dzięki cystersom. Obecnie dodatkowym elementem łączącym obszar LGD jest **idea ekomuzeum** – jako najlepszego sposobu zachowania i prezentacji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego przy jednoczesnej aktywizacji lokalnej społeczności. Rozwijane są ekomuzea: cysterskie w Lubiążu, osada rybackiej w Dziewinie, tradycyjnego rolnictwa w Zaborze Wielkim, pszczelarstwa w Godzięcinie i tworzone od podstaw ekomuzeum mleka w Pełczynie czy tzw. Garnierówka w Głębolicach. Kolejnym elementem historycznym związanym z Odrą i łączącym cały obszar są pozostałości po umocnieniach i schronach linii **Oderstellung**. **Całość historii regionu (architektura, krajobraz, społeczność), która przez stulecia definiowana była przez wpływ Odry stanowi dziś źródło nie tylko coraz liczniejszych badań regionalnych, ale także poszukiwania wspólnych odniesień i tożsamości kulturowej**, co swoje odbicie znalazło w zapoczątkowanym cyklu seminariów popularno-naukowych i następujących po nich publikacjach w ramach serii „Kronika Łęgów Odrzańskich”. **Odra, nadodrzańska przyroda, specyfika regionu położonego nad rzeką stają się także kanwą projektów artystycznych i sposobem artystycznego wyrazu czy identyfikacji**, począwszy od inspiracji muzycznych, np. **Odra Orkiestra** (także do tworzenia instrumentów muzycznych – projekt **Odra Guitars**), literacką (**Bajki znad Odry**), aż po projekty filmowe traktujące o specyfice życia nad rzeką.

Spójność gospodarcza i społeczna

Odra przez stulecia stanowiła szlak handlowy i drogę transportu wielu towarów. Tak również było w okresie powojennym. W latach 90 – tych znaczenie Odry jako arterii komunikacyjno- żeglugowej zdecydowanie spadło. Stało się to z powodu mobilniejszego transportu kołowego i zaprzestania wydobycia kopalin w regionie Wałbrzyskim i tym samym transportu Odrą. Przypiecztował to również podział administracyjny kraju, w którym prawy brzeg Odry znalazł się w województwie wrocławskim, a lewy w województwie legnickim. Z uwagi na rzadką sieć dróg i jedynie dwa mosty komunikacyjne na 120 km odcinku rzeki (Lubiąż, Ścinawa) gminy tego obszaru szczególnie część północna i środkowa stały się peryferyjne pod względem gospodarczym i społecznym. Sytuacja ta jednak powoli zmienia się dzięki między innymi wybudowanym dwóm nowym przeprawom mostowym w Brzegu Dolnym oraz Ciechanowie, a także planowanym inwestycjom w zakresie obwodnic drogowych miast oraz budowie kolejnego mostu jako części obwodnicy Głogowa. Inwestycje te w perspektywie wzmocnią na pewno występujący już w części gmin (np. Miękinia, Głogów) **proces suburbanizacji**, czyli przenoszenia się mieszkańców dużych ośrodków miejskich/centrów miast do stref podmiejskich lub miejscowości oddalonych o kilkanaście kilometrów od większych ośrodków. Dzięki położeniu LGD **między dużymi ośrodkami Wrocławiem i Głogowem procesy te mogą stać się wspólne dla wszystkich gmin, które będą się rozwijać w kierunku funkcji usługodawczych - usługi lokalne w zakresie zarówno przestrzeni do życia/zamieszkania, jak i wypoczynku, rekreacji, turystyki oraz realizacji pasji i zainteresowań, rozwoju osobistego**.

Mimo występujących różnic wewnątrz obszaru, teren ten charakteryzuje w porównaniu do regionu **mała gęstość zaludnienia** i obniżający się potencjał demograficzny, społeczności wielu gmin starzeją się i zmniejsza się grupa w wieku przedprodukcyjnym. Mała mobilność ludności zamieszkującej powoduje, że niekorzystne są również wskaźniki bezrobocia. Wszystkie gminy, oczywiście w różnym zakresie, w ostatnich latach notują wzrost bezrobocia. Dodatkowo ze względu na **wiejski i wciąż stosunkowo silny rolniczy charakter, przy jednoczesnym dużym udziale gospodarstw rolnych**

małych, w tym takich, które albo nie prowadzą działalności rolniczej, albo z takowej nie uzyskują dochodów, mamy do czynienia z tzw. bezrobociem ukrytym i niskim poziomem życia.

Szansą dla tej grupy jest uzyskiwanie dodatkowych dochodów z **agroturystyki, turystyki, wytwórczości produktów lokalnych, rozwijaniu usług nastawionych na zaspokajanie szeroko rozumianych potrzeb społecznych, w tym rekreacyjnych i edukacyjnych**. Szlak Odry przebiegający od 2002 r. przez gminy LGD stał się zaczynem wielu inicjatyw społeczności lokalnych, które realizują swoje pomysły podnoszące jego atrakcyjność.

Gminy w latach 90 tych przedzielone granicą administracyjną były odwrócone tyłem do rzeki. Obecnie widoczny jest proces integrowania samorządów i mieszkańców wokół rzeki Odry poprzez organizację wspólnych imprez, spotkań, warsztatów i realizację wspólnych projektów. Dzieje się to w ramach **Partnerstwa Doliny Środkowej Odry**, gdzie gminy tego odcinka rzeki od 2000r współpracują podejmując przedsięwzięcia promujące walory Odry. Współpraca ta zaowocowała powstaniem **LGD Kraina Łęgów Odrzańskich**. Tworzy się **nowa tożsamość społeczności nadodrzańskiej** zupełnie inna niż powojenna tożsamość ludności napływowej, która funkcjonowała tu przez lata. **Poprzez wspólne, wieloletnie wdrażanie programu „Działaj lokalnie” w ramach Funduszu Partnerstwa oraz rozwijanie kolejnych inicjatyw (programów dotacyjnych) wspierających rozwój i aktywność społeczności wiejskich, budowana jest systematycznie zaangażowana i identyfikująca się z regionem wspólnota mieszkańców Krainy Łęgów Odrzańskich.**

Zważywszy więc na specyfikę opisywanego obszaru operacje finansowane i podejmowane w ramach LSR powinny służyć zachowaniu oraz udostępnieniu jego walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych, w tym z głównym naciskiem na Szlak Odry, jak również podnoszeniu jego atrakcyjności m.in. przez budowę elementów infrastruktury turystycznej, zagospodarowanie miejsc rekreacji i wypoczynku, organizowanie wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych, rozwój produktów lokalnych oraz idei ekomuzeuów, podejmowanie innych działań o charakterze promocyjnym w tym: wydawanie publikacji, tworzenie i utrzymanie serwisów internetowych itp. Jako że tematem wiodącym dla LSR jest podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu nie bez znaczenia dla osiągnięcia zamierzonych celów będzie przyjmowanie do finansowania operacji firm działających w szeroko rozumianym sektorze turystycznym. Działaniom tym powinny towarzyszyć operacje, które przyczynią się do podniesienia jakości życia na obszarach wiejskich i będą przeciwdziałać ich marginalizacji. Niezbędne będą przedsięwzięcia nakierowane na rozwój kapitału ludzkiego i przedsiębiorczości oraz włączanie społeczne. Stosunkowa młoda tożsamość lokalna wymaga integracji i rozwoju. Poniżej przedstawiono schematycznie sposób wykorzystania specyfiki obszaru LGD.

Elementy specyficzne		Sposób wykorzystania – kierunki działań
Odra	Szlak Odry (rowerowy, kajakowy)	Promocja obszaru i szeroko rozumiany rozwój turystyki
	Łęgi Odrzańskie (NATURA 2000)	Integrowanie działań na rzecz ochrony przyrody i zachowania dziedzictwa przyrodniczego; wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju z naciskiem na ochronę bioróżnorodności i specyfiki przyrodniczej regionu
	Ekomuzea	Zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego, promocja obszaru, rozwój turystyki, budowanie tożsamości lokalnej
Rolniczy charakter: duża ilość małych gospodarstw		Rozwój rolnictwa, tworzenie alternatywnych (pozarolniczych/okołorolniczych) źródeł dochodów, np. w sektorze (agro)turystyki, różnicowanie działalności, rozwój winoroślarnictwa i produktów lokalnych, rozwój usług w obszarze rekreacji i wypoczynku.
Dominujący sektor mikro- i małych przedsiębiorców przy stosunkowo niskiej aktywności ekonomicznej		Wsparcie tworzenia działalności gospodarczej, rozwój przedsiębiorczości, aktywizacja społeczna
Duże nasycenie zabytkami i stanowiskami archeologicznymi		Zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego, promocja obszaru, rozwój turystyki, budowanie tożsamości lokalnej
Stosunkowo słaba infrastruktura turystyczna		Rozwój i modernizacja szeroko rozumianej infrastruktury turystycznej od bazy noclegowej poprzez małe obiekty infrastruktury turystycznej, ścieżki i szlaki turystyczne; sieciowanie i łączenie działań, wdrażanie spójnych produktów turystycznych, wspólnej marki
Ludność napływowa – stosunkowo słabo rozwinięta		Integracja społeczna i budowa nadodrzańskiej tożsamości,

tożsamość lokalna

rozwój partnerstwa LGD, promocja dziedzictwa historyczno-kulturowego

b) Krótki opis dziedzictwa kulturowego/zabytków.

W Krainie Łęgów Odrzańskich między Wrocławiem a Głogowem znajdziemy zabytki z wszystkich epok minionego tysiąclecia, jak również znaleziska i obiekty archeologiczne z wcześniejszych okresów. Liczne są zarówno zabytki kultury świeckiej jak i sakralnej o znaczeniu lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym. Przedmiotem ochrony prawnej (ogółem kilka tysięcy obiektów) są tu głównie zespoły sakralne (kościół) wraz z otaczającymi je cmentarzami oraz zespoły porezydencjonalne, w tym pałace, parki oraz zabudowy folwarczne.

Średniowiecze pozostawiło na naszym obszarze cenne zabytki - nad Odrą wznoszono zamki i siedziby feudalne, sięgające początkami XII-XIII w. – m.in. **Zamek Piastowski** w Wołowie, a także w Prochowicach czy Chobieni. Piastowscy władcy i ich małżonki znajdowali miejsca spoczynku w kaplicach–mauzoleach w Lubiążu lub miejskich kościołach. W biegu Odry i na przyległym terenie znajdujemy wiele miejscowości o **kształcie urbanistycznym typowym dla średniowiecznego miasta lokacyjnego – z rynkiem i regularnym układem ulic**. Większość wsi ma historyczny układ ruralistyczny, a miejscowości miejskich historyczny układ centrum. Mimo dziejowych burz i katastrof, zachowały one (względnie odtworzyły) swoje zabytkowe centra. W ich panoramie dominują nadal dawne monumentalne budowle, symbole miejskiej samorządności. Są to **ratusze** (Wołów, Środa Śląska, Prochowice, Ścinawa - wieża ratuszowa, Rudna, Głogów) i okazałe **kościół parafialne**. Do istoty średniowiecznych miast należały **mury miejskie**; dziś przypominają je ocalałe (Środa Śląska) bądź odbudowane (Wińsko) relikty. Zarówno w miastach, jak i w terenie wiejskim fundowano w średniowieczu klasztory. W biegu Odry – i skali całego Dolnego Śląska, a nawet Polski – eksponowane miejsce zajmuje **klasztor cystersów w Lubiążu**. W krajobrazie wiejskim czasy średniowiecza upamiętniają głównie **liczne kościoły**. Architektura wielu zachowała gotycki rdzeń, mimo późniejszej przebudowy. Ze średniowieczem łączą się również **krzyże pokutne** – świadectwa ówczesnej obyczajowości i pojmowania prawa.

Epoka **renesansu** nie zaznaczyła się tak wyraźnie, jak wcześniejszy gotyk. W budowlach sakralnych wyraziła się głównie w dekoracji architektonicznej. Najwyraźniej manifestowała się w **kamiennych nagrobkach**. Bardzo licznie, najwięcej w postaci płyt, pojawiły się one na ścianach i w obejściach kościołów. W XVI w. przebudowywano zamki, powstawały nowe **rezydencje feudalne**. Najcenniejszymi zabytkami są: przebudowany wówczas nawodny **zamek Bonerów w Wojnowicach**, **dwór w Dziewinie – jeden z najpiękniejszych przykładów świeckiej architektury renesansowej na Śląsku (niestety - w ruinie), oraz zamki w Prochowicach i Wołowie**.

Od połowy XVI wieku w sztuce znajdował odbicie konflikt dwóch wyznań: katolicyzmu i protestantyzmu. Protestantyzm zaznaczył się najbardziej w wystroju kościołów. Głównym jego wyrazem były ambony oraz przedstawienia malarskie. Najpełniejszy wystrój świątyni luterańskiej z XVII w zachował się w Dłużycach, w gminie Ścinawa. Odpowiedzią na protestantyzm był **barokowy** katolicyzm, z bujnością form, ruchem i kolorem. W nowym duchu została wówczas wyposażona większość kościołów. Ich **wystrój** plastycznie obrazował, działając na wyobraźnię wiernych, Mękę Pańską, kult Matki Boskiej i licznych świętych. Cennymi zabytkami są **polichromie kościelnych stropów i sklepień**. Największy **zespół sakralnej architektury barokowej** znajduje się **Lubiążu**. W wielu kościołach w regionie znajdziemy **obrazy ze słynnej szkoły Michaela Willmanna** – słynnego malarza śląskiego baroku, związanego z klasztorem cysterskim w Lubiążu – autorstwa jego samego lub uczniów. W ostatnim okresie został odbudowany i odrestaurowany **pokarmelicki zespół klasztorny w Głębowicach**. Z okresu późnego baroku posiadamy także liczne **kapliczki i figury przydrożne**. Te ostatnie przedstawiają zwykle św. **Jan Nepomucena – patrona obszarów położonych nad rzeką**.

W okresie nowożytnym wiejskie okolice coraz częściej ozdabiała okazałe **pałace szlacheckie**. Otaczały je ogrody. Z czasem kształtowanie przestrzeni śmieiej wychodziło poza pańskie siedziby - zakładano rozległe **parki i aleje**. Wygląd pałaców i ich otoczenia zmieniał się wraz z gustem epoki: barok ustępował miejsca klasycyzmowi, w XIX w. ich architektura - a nawet zabudowa folwarczna - przybiera kostium historyczny (eklektyzm). Dobrym przykładem jest zespół w Belczu Wielkim. Spośród dawniej bardzo licznych obiektów, stosunkowo niewiele znajduje się dziś w znośnej kondycji. Wspaniała rezydencja w Brzegu Dolnym, przebudowana w połowie XIX w. w stylu francuskiego renesansu, odbudowana została po zniszczeniach II wojny światowej w uproszczonej formie. Jednak ostatnio odnowiono w stylu **klasycystycznym oficynę pałacową** oraz poddano rewitalizacji **park miejski**, należący ongiś do rezydencji, a zaprojektowany przez autora Bramy Branderburskiej Karla Langhansa. W parku zachowało się **mauzoleum von Hoyma**. Coraz częściej mamy do czynienia z renowacjami obiektów pałacowych i przeznaczaniu je na cele np. hotelowe, jak np. **Pałac w Radomiłowie czy Pałac w Brzezynie**. Cały region, a szczególnie gmina Miękinia i Środa Śląska nasycone są **dużą ilością XIX-wiecznych pałaców, które dają potencjał do stworzenia oferty szlaku tematycznego „Pałace Doliny Odry”**, tym bardziej że część z nich została odrestaurowana, a pozostałe, znajdujące się w różnej kondycji pozostają świadkami historii regionu.

Dworska kultura materialna wsi to również XIX-wieczne **obiekty przemysłowe**, dość licznie zachowane, ale z reguły w złym stanie. Warto tu zwrócić uwagę na relikty **pierwszej w Europie fabryki produkującej cukier z buraków cukrowych, która została założona przez Franza Karla Acharda w 1810r w Konarach (gmina Wińsko)**. Grupą o dużym znaczeniu kulturowym są obiekty komunikacyjne oraz zachowane infrastruktura odrzańskie szlaku wodnego, a także obiekty

hydrotechniczne. Wśród tych pierwszych, oprócz dworców kolejowych i licznych stacji wiejskich, są dobrze zachowane kompleksy XIX-wieczne (węzeł kolejowy Rudna – Rudna-Gwizdanów) oraz **przeprawy mostowe** (Ścinawa), a także **dawne przeprawy promowe**. Na wyróżnienie zasługuje także **przepompownia wody w Leszkowicach** - architektura i sposób kształtowania bryły jest wyjątkowy, obiekt ten z powodzeniem mógłby stać się jednym z cenniejszych wizerunków promujących dziedzictwo związane z rzeką Odrą. Podobnie jak **pas umocnień poniemieckich z lat 30. i 40. XXw. (tzw. Rygiel Odry)** – wszystkie zachowane schrony, oraz ich pozostałości powinny zostać w pełni zinwentaryzowane w celu szerszego rozpowszechnienia i promocji jako elementu miejscowego dziedzictwa.

c) Krótką charakterystykę obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki

Atrakcyjność turystyczna regionu wiąże się przede wszystkim z walorami krajobrazowo-przyrodniczymi oraz dziedzictwem kulturowym. Głównym szlakiem jest rowerowy i kajakowy **Szlak Odry** przebiegający wzdłuż Doliny Odry o łącznej długości **1064 km**. Szlak biegnie z granicy czeskiej do Owczar przez m.in. Wrocław i Głogów. Na obszarze LGD szlak ma długość ok. **256 km i biegnie po obu jej brzegach**. Szlak Odry wpisany jest do sieci szlaków dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego **Greenways**. Jest to oś działań turystycznych, przyrodniczych i społecznych w Partnerstwie. Zaletą Szlaku Odry jest to, że łączy charakterystyczne elementy kulturowe, społeczne i przyrodnicze, jakie należy poznać na tym odcinku Odry. Ponadto łączy kilkanaście ścieżek dydaktycznych, zlokalizowanych na obszarze. Szlak wymaga jednak odnowienia i dalszego rozwoju, zarówno jako szlak kajakowy, jak i rowerowy.

Na terenie LGD oprócz Szlaku Odry funkcjonuje także cała sieć szlaków rowerowych. Najlepiej przygotowany system szlaków rowerowych znajduje się w powiecie wołowskim i średzkim. W przypadku pozostałych gmin istnieją lokalne pętle, ale należy je solidniej przygotować i przede wszystkim zsieciuwać. Na obszarze funkcjonuje motorowy międzynarodowy **Szlak Cystersów**, który w partnerstwie koncentruje uwagę na **zespół pocysterski w Lubiążu**, będący niewątpliwie największym magnesem przyciągającym turystów. Przez kilka gmin LGD przebiega także **Szlak Św. Jakuba**. **Ponadto wspólne dziedzictwo kulturowe predysponuje do wypracowania i wytyczenia szlaków tematycznych, np. śladami Napoleona czy Św. Jadwigi czy wcześniej wspomniany szlak „Pałace Doliny Odry”.**

Bogactwo przyrodnicze determinuje rozwój turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, birdwatchingu, a także edukacyjnej. Na obszarze LGD znajduje się sieć ścieżek dydaktycznych. W chwili obecnej jest ich kilkanaście, z czego większość to ścieżki przyrodnicze ukazujące specyfikę doliny rzecznej. Ścieżki są jednak słabo promowane i wymagają lepszego wyposażenia terenowego i wydawniczego dla sprawnego funkcjonowania. Funkcjonują również 3 ścieżki kulturowe. Wszystkie ścieżki są umiejscowione równomiernie w dolinie Odry bez nadmiernej koncentracji. **Ofertę edukacyjną rozwijają istniejące lub tworzone ekomuzea**, które oprócz walorów przyrodniczych przybliżają walory kulturowe, tradycje, obrzędy, a także umożliwiają aktywne spędzenia czasu np. poprzez warsztaty rękodzielnicze czy edukacyjne.

Atrakcyjnymi turystycznie jest wiele miejscowości, których historia sięga średniowiecza, np. Środa Śląska, Wołów, Brzeg Dolny, Chobienia, tym bardziej że w ostatnich latach są one rewitalizowane i restaurowane. **W wielu miejscowościach wiejskich znajdują się cenne obiekty zabytkowe i prawdziwe perełki architektoniczne** jak np. cerkiew w Malczycach czy kościół drewniany w Godzięcinie, które wymagają jednak większej promocji oraz inwestycji w zakresie restauracji, zabezpieczenia i udostępnienia. Istotne znaczenia mają **regionalne czy tematyczne imprezy np. Obłężenie Klasztoru, Święto Wina w Mieście Skarbów czy Blues nad Odrą**.

Ze względu na swoje położenie nad Odrą i jednocześnie w bliskim sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich LGD powinno wzmocnić swe atuty w zakresie oferty turystyki rodzinnej i weekendowej, a także nakierowanej na kontakt z przyrodą oraz kwalifikowaną – specjalistyczną, tematyczną – skierowaną do bardziej świadomych turystów, zainteresowanych nie tyle wypoczynkiem, co zdobywaniem nowych doświadczeń, wiedzy, emocji.

Niestety w chwili obecnej ani oferta i infrastruktura turystyczna nie jest odpowiednio przygotowana i rozbudowana, ani nie wykorzystuje się potencjału wynikającego z lokalnego (unikalnego) dziedzictwa. Do celów turystycznych wykorzystywany jest wciąż głównie zespół pałacowo-klasztorny w Lubiążu i Skarb Średzki w Środzie Śląskiej. Nie funkcjonują one jednak w żadnym pakiecie czy zewnętrznej ofercie turystycznej, a ich promocja jest nie wystarczająca. Brakuje spójnej oferty turystycznej, która trafiłaby do osób zainteresowanych Szlakiem Odry. Nie ma sprzedawalnego produktu turystycznego, którego odbiorcą w pierwszej kolejności powinni być mieszkańcy Wrocławia, Głogowa, Lubina i Legnicy. Dalszego rozwoju zarówno wymaga infrastruktura turystyczna (szlaki, ścieżki rowerowe, przystanie, biwaki, wiaty, oznakowanie itd.), jak i tzw. baza turystyczna (gastronomia, noclegi, wypożyczalnia sprzętów), choć należy podkreślić, że w ostatnich latach obszar ten podlega dynamicznym zmianom (powstają nowe hotele, ośrodki noclegowe, wypożyczalnia sprzętów – w chwili obecnej właściwie we wszystkich gminach istnieje baza noclegowa). Jednym z nowych wyzwań jest zatem kreowanie współpracy pomiędzy coraz większą grupą osób i podmiotów z sektora szeroko rozumianej turystyki. Bardziej zdecydowanych działań wymaga wspólna promocja, w tym z wykorzystaniem potencjału Internetu, mediów społecznościowych oraz nowych narzędzi technologicznych.

Nacisk powinien być położony na rozwój turystyki rowerowej i kajakowej, a także, poprzez „adaptację” lokalnych zasobów, na rozwój tematycznej oferty turystycznej (np. przeprawy promowe, Rygiel Odry, infrastruktura hydrotechniczna, ekomuzea, zachowana zabudowa wiejska, szlaki znanych postaci, oferta produktów i producentów lokalnych itd.). W kontekście Odry symboliczne wręcz znaczenie z uwagi na miejscową historię i tradycje ma rewitalizacja przestrzeni dawnych przystani i miejsc przepraw. Cel ten można uzyskać poprzez jej uporządkowanie (w tym odnowienie charakterystycznych kamiennych nawierzchni prowadzących do nich) oznakowanie i nadanie im nowych funkcji turystyczno – rekreacyjnych. Podobnie w przypadku renowacji obiektów zabytkowych (np. adaptacja na funkcje hotelowe, wystawowe, edukacyjne itd.), a także uporządkowanie terenów zielonych, wchodzących w skład dawnych zespołów dworskich/ pałacowych i przystosowanie ich do pełnienia roli miejsca rekreacji dla dorosłych i dzieci. Należy pamiętać, że wszystkie działania z zakresu turystyki i rekreacji, a także zachowania dziedzictwa historyczno-przyrodniczego wpływają z jednej strony na wzrost tożsamości i aktywności lokalnej, a z drugiej na zwiększenie atrakcyjności obszaru i postrzegania go jako przyjaznego miejsca do życia. Mają więc o wiele szersze oddziaływanie.

d) Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych podkreślających specyfikę danego obszaru

Kulinaria

Klimat i gleby doliny Odry od zawsze stwarzały dogodne warunki dla upraw winorośli i wytwarzania **wina**. Tradycje winiarskie kontynuowane są na obu brzegach Odry. Na listę produktów tradycyjnych wpisane zostało wytwarzane i tu **wino śląskie**. W Miękini od 2001 roku działa jedna z największych w Polsce winnica - Winnice Jaworek - www.winnicejaworek.pl. Winorośl, testowanych jest ponad 30 odmian, uprawiana jest obecnie w Miękini oraz w Wińsku. W roku 2012 Winnice Jaworek i produkowane tu wina zostały wyróżnione certyfikatem międzynarodowej Sieci Dziedzictwa Kulinarne, skupiającej producentów stosujących wysokiej jakości surowce oraz wytwarzających regionalne specjalności. Winnice Jaworek są ważnym punktem na enoturystycznej mapie Polski. Dla odwiedzających gości udostępniona jest do zwiedzania winiarnia i piwnica. W trakcie wizyty goście poznają historię miejsca, proces produkcji od momentu zbioru owoców do wprowadzenia gotowego wina do sprzedaży. Przy sprzyjającej pogodzie istnieje możliwość zwiedzenia również plantacji. Zakończeniem zwiedzania są degustacje win i miodów produkowanych w winnicy. Dla osób interesujących się uprawą winorośli, specyfiką pracy na winnicy oraz sposobem produkcji wina jakościowego według tradycyjnych metod prowadzone są warsztaty i szkolenia z enologii oraz sommelierskie. Wina wytwarzane są również w wielu przydomowych winniczkach, których jest bardzo dużo na tym obszarze.

Produktem lokalnym, zdobywającym coraz więcej amatorów, są **soki tłoczone na zimno, przede wszystkim z jabłek**, z gospodarstw rolnych w Lutyni – Maciejowy Sad oraz Anbol – Owoce Lutyni. Uprawia się tu także inne owoce, które stają się podstawą do wyrobu soków, herbat i przetworów.

Na całym obszarze produkuje się **miody**, ale na szczególną uwagę zasługują **miody z lasów odrzańskich**, charakteryzują się one wyjątkowym smakiem i aromatem. Znajdziemy tu miód akacjowy, lipowy, lipowo-spadziowy, rzepakowy, wielokwiatowy oraz gryczany.

Obszar gminy Rudna, szczególnie miejscowości położone nad Odrą, takie jak Ciechłowice czy Naroczyce, to tereny gdzie istnieją kilkupokoleniowe tradycje upraw **kapusty**. Mieszkańcy kultywują je także dzięki corocznemu Świętu Kapusty, które odbywa się w Naroczycach. W żadnym innym miejscu na Dolnym Śląsku nie można skosztować kilkudziesięciu potraw z kapusty w jedno popołudnie. Także uprawa **ogórka** ma w Dolinie Odry długą, sięgającą XIX w. tradycję. Obecnie najbardziej rozpowszechniona jest w gminach Ścinawa, Rudna, Jemielno, Wińsko i Brzeg Dolny. Od 1960 r. przetwórnia w Ścinawie produkuje **ogórki konserwowe ścinawskie** (produkt wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych. Specjały przygotowywane są wg tradycyjnej receptury, wszystkie czynności produkcyjne wykonywane są ręcznie. Innym produktem ze Ścinawy, cieszącym się renomą w regionie, są **patisony konserwowe**.

Na znaczeniu zyskują także produkty wytwarzane przez małe, lokalne, często o rodzinnych tradycjach firmy: piekarnie, masarnie, cukiernie.

Rękodzieło i rzemiosło

Produkty rękodzielnicze i rzemieślnicze Krainy Łęgów Odrzańskich zadziwiają swoją różnorodnością i oryginalnością. Niejednokrotnie wytwarzane są w nadodrzańskich miejscowościach od pokoleń. Większość produktów dostępna jest u producentów oraz na lokalnych imprezach. LGD Kraina Łęgów Odrzańskich współpracuje z kilkudziesięcioma rękodzielnikami, artystami i producentami lokalnymi. Reprezentowane „branże” to malarstwo, ceramika, szydełkowanie, rzeźba, tkactwo, obróbka drewna, szycie lalek, tworzenie kartek okolicznościowych. Są też twórcy carvingu, biżuterii, witraży, wyrobów ze słomy i siana, haftu matematycznego, krawiectwa artystycznego, ręcznie kutych skrzyń na listy, ozdób okolicznościowych (w tym ręcznie malowanych bombek), wikliny papierowej. Spośród rękodzielników tylko kilka osób prowadzi działalność gospodarczą, pozostałe sprzedają swoje produkty na umowę o dzieło lub zlecenie. Warto zaznaczyć, że w grupie rękodzielników dwie osoby były inicjatorami projektów w ramach programów Działaj Lokalnie i osi Leader: projekt „Spotkania z rękodziełem – zarazić pasją” w gminie Malczyce oraz projekt „Gliniane Gawrony” w gminie Rudna. Projekt „Gliniane Gawrony” dał początek Stowarzyszeniu „Gliniane Gawrony” działającemu na rzecz rozwoju miejscowości.

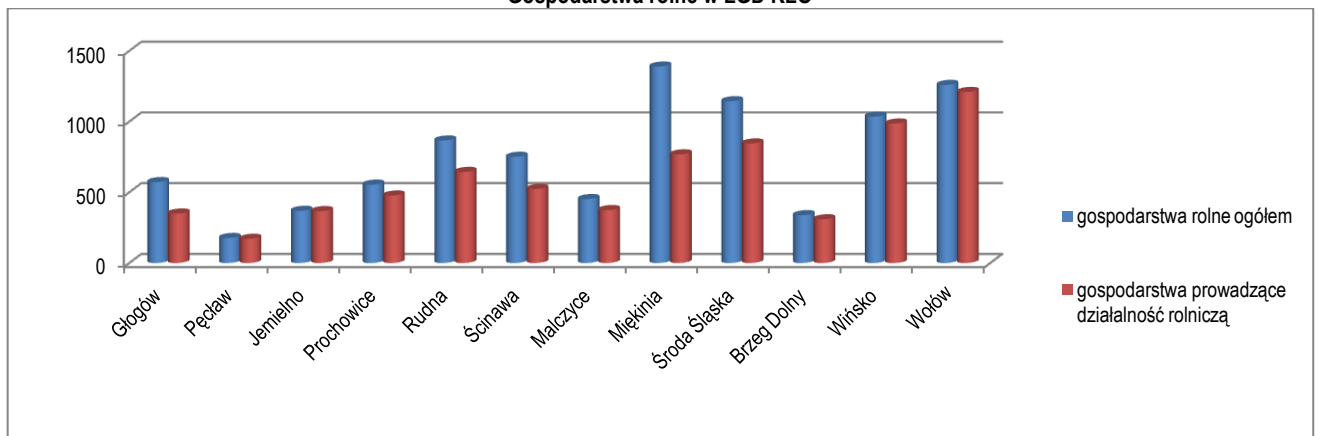
W ramach wsparcia i promocji twórców Krainy Łęgów Odrzańskich LGD zainicjowało organizację cyklicznego Forum Rękodzielniczego. Po raz pierwszy zorganizowano także Festiwal Rękodziela. Funkcjonuje też grupa dyskusyjna, której członkami są współpracujący z LGD twórcy, jako platforma wymiany informacji i opinii. Wydano także album fotograficzny prezentujący rękodzielników oraz nagrano kilkanaście kilkunastominutowych filmów, przybliżających z jednej strony konkretne osoby, a z drugiej wartość i specyfikę rękodziela i rzemiosła. Wszystkie te działania mają na celu integrację środowiska, lepszą promocję, wykreowanie produktu lokalnego jako produktu turystycznego, marki turystycznej KŁO oraz wzmocnienie identyfikacji rękodzielników/rzemieślników z regionem. Niezbędna jest kontynuacja i rozwój rozpoczętych działań, służących z jednej strony lepszej promocji produktów i ich udostępnianiu, a z drugiej wzmocnieniu integracji, współpracy i identyfikacji środowiska oraz profesjonalizacji działania (szkolenia, warsztaty, wspólne logowanie w ramach regionalnej marki, certyfikacja, utrzymania jakości, estetyki wykonania i opakowania itd.). Koniecznym jest także włączenie produktu lokalnego w ofertę turystyczną, np. rozszerzenie oferty o warsztaty oraz sieciowanie. Oprócz działań nakierowanych na wsparcie konkretnych produktów/osób kapitalne znaczenie będzie też miało upowszechnienie wiedzy o wartości rękodziela/produktu lokalnego oraz popularyzacja trendów/ruchów typu slow food, slow city itp. Ponieważ do produktów lokalnych zalicza się również usługi oraz cenne inicjatywy, mające na celu pobudzenie aktywności społecznej oraz ruchu turystycznego, z którymi identyfikują się mieszkańcy, wymienić należy te imprezy, które w znacznym stopniu integrują społeczność i mają wpływ na propagowanie regionu.

e) Charakterystykę rolnictwa i rynku rolnego

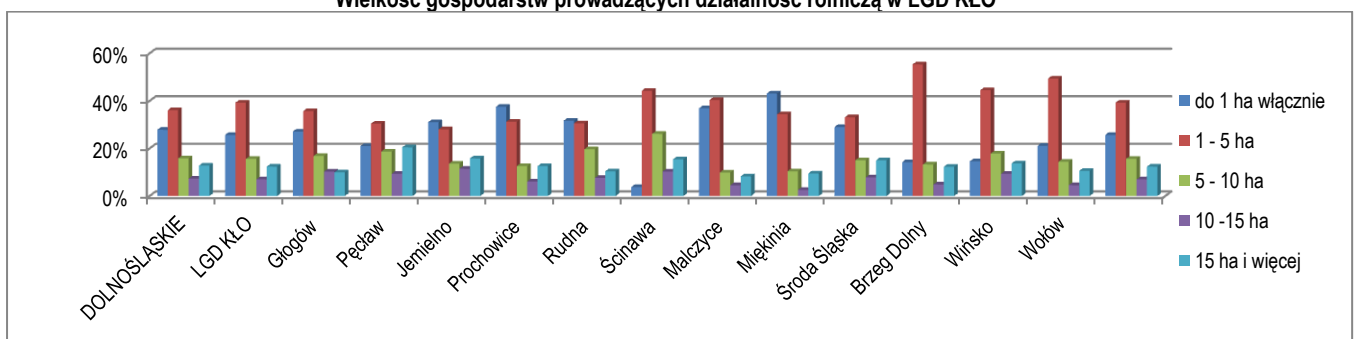
Kraina Łęgów Odrzańskich, pomimo szybko następującej suburbanizacji pozostaje rejonem typowo rolniczym. Użytki rolne zajmują w regionie 62% powierzchni, z tego większość 83% to grunty orne, łąki i pastwiska to 17%, a sady jedynie 0,6% powierzchni użytków rolnych. Największy udział użytków rolnych (powyżej 70%) jest w gminach Środa Śląska, Malczyce, Ścinawa i Peławy; najniższe (poniżej 50%) w gminach: Wołów, Brzeg Dolny i Jemielno. Najlepsze gleby położone są w gminie Głogów, Peławy, Ścinawa oraz w rejonie Środy Śląskiej, najłabsze gleby położone są na prawym brzegu Odry w gminie Jemielno i Wołów.

Na terenie LGD funkcjonuje ogółem, zgodnie z danymi PSR 2011, **8906 gospodarstw rolnych**, co ciekawe najwięcej w gminie Miękinia (!), choć jak wynika z dalszych danych ma ona jednocześnie najmniej rolniczy charakter w kontekście prowadzenia działalności rolniczej. Tu dominują tradycyjnie Peławy, Jemielno, Wińsko i Wołów, gdzie ponad 95% gospodarstw rolnych prowadzi działalność rolniczą – w gminie Miękinia poziom ten wynosi zaledwie 55%, przy jednoczesnym największym udziale gospodarstw do 1 ha. Średnia dla LGD wynosi 79%. Warto zwrócić uwagę, że zaledwie w dekadę ilość gospodarstw rolnych zmniejszyła się o 28%. Jednocześnie zwiększył się udział gospodarstw pow. 1 ha – z niemal 60% zgodnie z PSR 2002 do 74% wg PSR z 2011r.

Gospodarstwa rolne w LGD KŁO

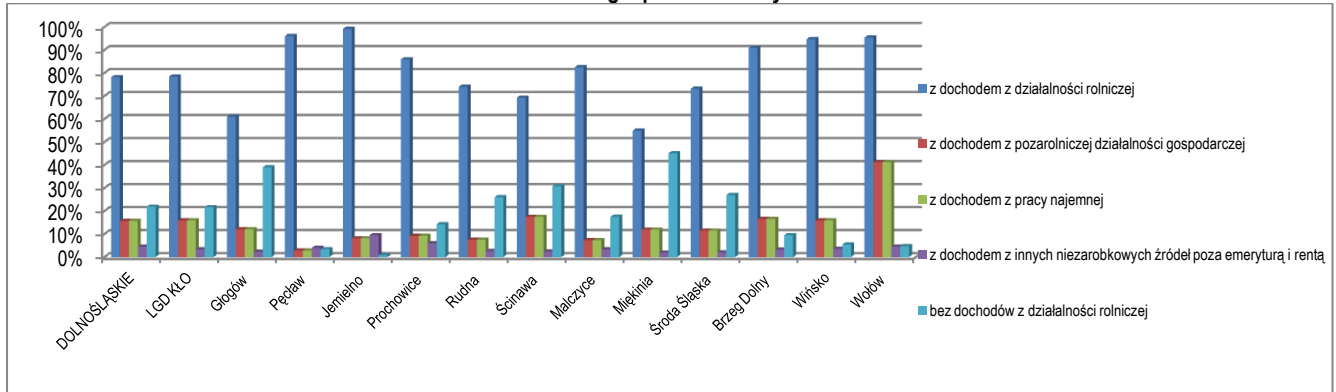

Wielkość gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w LGD KŁO

W przypadku wielkości obszarowej gospodarstw średnia dla LGD jest zbliżona dla wskaźników wojewódzkich. Przeważająca ilość to gospodarstwa do 5 ha - jest ich 65% ogółu. Gospodarstwa powyżej 15 ha stanowią jedynie ok. 12% z wyróżniającą się gminą Pęcław, gdzie duże gospodarstwa stanowią 1/5 wszystkich. Jak wynika z poniższego zestawienia średnia dla LGD jest porównywalna z danymi wojewódzkimi, większość gmin zachowało rolniczy charakter – jedynie g. Głogów i Miękinia (są to jednocześnie gminy podlegające w największym stopniu suburbanizacji) wykazują wartości o wiele niższe niż średnia i jednocześnie tu jest najwięcej gospodarstw bez dochodów z działalności rolniczej - w g. Miękinia niemal połowa!

Struktura dochodów gospodarstw rolnych w LGD KŁO

W produkcji przeważa produkcja roślinna, ze zbożami stanowiącymi 3/4 całości zasiewów, wśród których dominuje pszenica. Uprawy przemysłowe, w tym głównie rzepak i rzepik, stanowią 17%. Produkcja zwierzęca stanowi o wiele mniejszy udział, a liczba bydła i trzody chlewnej w całym obszarze LGD stanowi ok. 6% pogłowia dla Dolnego Śląska. Wyróżnia się natomiast hodowla drobiu, stanowiąca 17% pogłowia dolnośląskiego. Tu niemal 60% hodowli znajduje się w g. Malczyce i Prochowice – w tej ostatniej zauważalny jest w ostatnich latach swoisty powrót do tradycji drobiarskich, które w przeszłości gospodarczo charakteryzowały gminne rolnictwo.

Niespełna 0,35% zasiewów to warzywa gruntowe, choć wydaje się, że położenie gmin pomiędzy dużymi ośrodkami miejskimi: Wrocławiem i Głogowem powinno sprzyjać tego rodzaju uprawie. Jedynie gminy: Rudna, Ścinawa, Jemielno i Głogów charakteryzują się nieznacznie większymi wskaźnikami produkcji warzywniczej (Rudna: 1,77%) na potrzeby handlowe i do przetwarzania w Zakładach Handlu i Przetwórstwa Owocowo Warzywnego „Ścinawa”. Jednocześnie to właśnie te płody rolne pozostają symbolami LGD w polityce marketingowej, a w ostatnich latach dodatkowo, przynajmniej wizerunkowo, zyskują na znaczeniu uprawy sadownicze i przetwórstwo owocowe, głównie soki z jabłek z dwóch specjalistycznych gospodarstw w Lutyni (gm. Miękinia) – pomimo to sady zajmują jedynie 1% użytków rolnych (w gospodarstwach indywidualnych 1,23%), a ich posiadanie wykazuje 613 gospodarstw. Obszarowo symbolicznym, jednak wizerunkowo bardzo ważnym, także ze względu na bogate tradycje regionu, niszowym sektorem staje się winoroślarnictwo z Winnicą Jaworek na czele. Winorośl, nie uwzględniając wielu przydomowych małych upraw na potrzeby własne, uprawiana jest obecnie w Miękinii oraz w Wińsku (powiat wołowski). Dzięki wielkości areалу upraw Winnicy Jaworek są największą polską winnicą, na której testowanych jest ponad 30 odmian winorośli sprowadzonych między innymi z Niemiec, Austrii i Francji. **Biorąc zatem pod uwagę bieżące trendy związane z ruchem *slow food*, wzrastającą popularnością zdrowej żywności pozyskiwanej od lokalnych producentów, możliwość włączenia produktów rolnych do oferty turystycznej (np. turystyka kulinarna, enoturystyka), a jednocześnie położenie pomiędzy dwoma dużymi ośrodkami miejskimi oraz bliskość silnego ośrodka przemysłowego, jakim jest KGHM Miedź, wydaje się, że właśnie rolnictwo i przetwórstwo owocowo-warzywno powinno być rozwijane i promowane.**